

GRAFIČKI FAKULTET U ZAGREBU

ROBERT RAUSCHENBERG

SEMINARSKI RAD

Kolegij: Likovno grafička kultura 2

Usmjerenje: Dizajn grafičkih proizvoda

Mentor: dr. art. Vanda Jurković

Studentica: Lucija Kuzmić

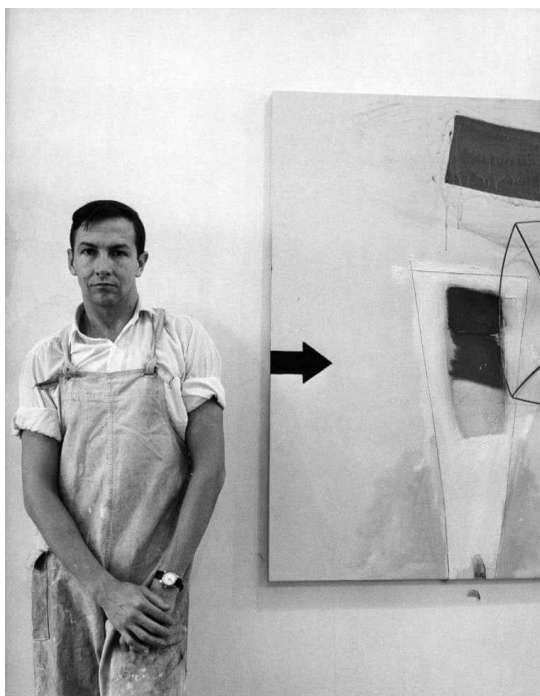
Zagreb, 2024.

1. UVOD	3
2. Početak karijere, 1948-54	3
2.1. Night Blooming serijal	4
2.2. White Paintings serijal	5
2.3. Black Paintings serijal	6
3. Širenje karijere	7
3.1. Combines (1954-64)	7
3.1.1. Monogram (1955-1959)	8
3.1.2. Canyon (1959)	8
3.1.3. Bed (1955)	9
4. Radovi na papiru i fotografiji, 1952-2008	10
5. Umjetnost i tehnologija, 1959-98	11
6. Izvedbe, koreografija i scenografija, 1952-2007	13
7. Središnja karijera, 1970-1980	14
8. Kasna karijera, 1992-2008	16
9. Zaključak	17
10. Popis literature	18

1. UVOD

On je bio suvremeni Freud. Radeći u širokom rasponu tema, stilova, materijala i tehnika, Robert Rauschenberg se smatra pretečom gotovo svih poslijeratnih pokreta koji su krenuli od apstraktnog ekspresionizma. Rođen u Port Arthuru u Teksasu 1925. godine, poznat je po svojim inovativnim i odvažnim radovima koji su rušili konvencionalne umjetničke norme. Njegova revolucionarna metoda kombinirala je različite medije, povezivajući aspekte performansa, slikarstva, skulpture i fotografije u ono što je on nazvao *Combines*. Spajao je uobičajene predmete s oslikanim površinama, te su ove hibridne skulpture potkopale uspostavljene standarde u svijetu umjetnosti i redefinirale odnos između umjetnosti i života.

Osim što je imao utjecaj na svoje kolege, Rauschenbergovo hrabro eksperimentiranje i raznolik stil otvorili su vrata nadolazećim generacijama umjetnika da istraže gotovo beskrajne mogućnosti mješovitih medija. Rauschenbergova ostavština spomenik je sposobnosti umjetnosti da prihvati neočekivano i nadiđe konvencije, služeći kao preteča postmodernizma.

Rauschenberg sa *Stripper* (1962) u svojem ateljeu na Broadwayu, New York, oko 1962.

Izvor: https://www.rauschenbergfoundation.org/sites/default/files/styles/767x/public/photo262_cc.jpg?itok=ucanwtWK

2. Početak karijere, 1948-54

Početkom 1948. pohađao je sveučilište Black Mountain blizu Ashevillea u Sjevernoj Karolini. Njegov rad na sveučilištu otkriva mnoge od glavnih tema koje se ponavljaju u njegovom opusu: sekvence i progresije kroz vrijeme, formati mreže, udvostručenje i zrcaljenje. Tijekom ovih godina Rauschenberg je koristio širok raspon umjetničkih medija, što uključuje grafiku, slikarstvo, fotografiju, crtež (konvencionalne i eksperimentalne tehnike) i skulpturu.

Često je medije koristio u kombinaciji, što kasnije postaje njegov zaštitni znak. Suradnju s drugim umjetnicima, potiče tijekom cijele svoje karijere, a njegov rani rad sa skladateljem Johnom Cageom i koreografom Merceom Cunninghamom inspirirao ga je da u svoj rad uključi konceptualne načine i performanse.

Rauschenberg na Black Mountain Sveučilištu, pokraj Ashevillea, Sjeverna Karolina, oko 1951. Fotografija: Cy Twombly. Vlasništvo: *Fondazione Nicola Del Roscio*

Izvor: https://www.rauschenbergfoundation.org/sites/default/files/styles/767x/public/photo44.jpg?itok=Z_fRSCUu

Nakon što se preselio u New York u jesen 1949., Rauschenberg se upoznao s radom apstraktnih ekspresionista i počeo je uključivati njihove tehnike u vlastite slike. U djelima koja su u međuvremenu nastajala na sveučilištu, u svoj apstraktni idiom je uključio materijale preuzete iz svoje neposredne okoline. Tako su nastali serijali slika *Night Blooming* (1951), *White Paintings* (1951) i *Black Paintings* (1951-53).

Rauschenbergovi kolaži i skulpture koje je izradio 1952.-53. dok je s umjetnikom Cy Twomblyjem putovao Europom i Sjevernom Afrikom, predstavljaju njegovu metodu kombiniranja različitih tema i sadrže njegove mnoge trajne motive kao što su dijelovi tijela, načini prijevoza, likovne reprodukcije, slova i dijagrami. Mali sklopovi napravljeni od pronađenih materijala, kao i *Elemental Sculptures* i *Red Paintings* koje su započete po njegovom povratku u New York 1953., bili su temelj za njegovo najpoznatije djelo *Combines*.

2.1. *Night Blooming* serijal

Night Blooming serijal sastoji se od šest platna koje je Rauschenberg stavio van, premazao mokrom uljanom bojom i pritisnuo ih na tlo gdje su pokupile kamenje i šljunak sa zemlje.

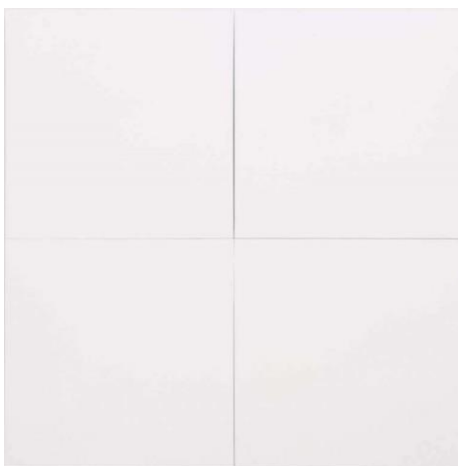

Neimenovano (*Night Blooming*), 1951., ulje, asfalt i šljunak na platnu, 210 x 98.5 cm.
Vlasništvo: *Robert Rauschenberg Foundation*

Izvor: <https://www.rauschenbergfoundation.org/sites/default/files/styles/767x/public/51.016.jpg?itok=qd8dcMHg>

2.2. *White Paintings* serijal

Sastoji se od jednostavnih, pravokutnih platna koja su plošno obojena bijelom bojom i čvrsto prislonjena jedna uz drugu. Postavio ih je s namjerom da budu zaslon za svjetlo i sjenu koji se transformira ovisno o svjetlosnim uvjetima u kojima se nalazi. John Cage je jednom prilikom rekao: “*White Paintings* hvatale su sve što je palo na njih, zašto ih nisam gledao povećalom?” Visjele su na zidu, spremne da gledatelji bace svoje sjene na njih. Cageovo pitanje je nepotpuno jer prašina igra drugu ulogu u odnosu na sjene.

White Painting (četiri panele), 1951., boja na platnu, 183 x 183.3 cm. Vlasništvo:
Robert Rauschenberg Foundation.

Izvor: https://www.rauschenbergfoundation.org/sites/default/files/styles/767x/public/51.004_0.jpg?itok=1R9If6pM

2.3. *Black Paintings* serijal

Prva *Black Painting* nastala na Sveučilištu Black Mountain 1951., oponašala je serijal bijelih slika: crna matirana boja nanescena na platno valjkom. Nakon što je nastala prva slika, Rauschenberg je shvatio da je ovo nezanimljiv neuspjeh i stoga se natrag okrenuo teksturi kako bi dopunio osjet dodira. *Black Paintings* su platna s uzorkom guste, pucketave površine, izrađena trganjem listova novina koje su zatim umočene u ljepljivo i pričvršćena nasumično na platno i prekrivena s nekoliko slojeva viskozne crne boje. Na najranijim slikama iz serijala novine su ostale sakrivene ispod guste crne boje. Otkrivanje novina na kasnijim slikama, Rauschenberg je stvorio cijeli novi registar značenja serijala jer novine su paradigma beskrajne ekonomije koja je obilježena svakodnevnom potrošnjom i raspoloživošću. Na slici *Asheville Citizen* Rauschenberg preuveličava ove aspekte novina korištenjem sportskih sekcija koje su dnevni dio novina zato jer sadrže informacije koje su relevantne samo za neposrednu sadašnjost.

Black Paintings postale su repetitivne u izgledu i proizvodnji što je odražavalo strukturu tla. Walter Hopps je o njima napisao: “One sugeriraju ljudsku prisutnost i uspostavljaju doslovnu vezu između apstraktne umjetnosti i fizičkog aspekta svakodnevnog života.”

Neimenovano (sjajna crna slika), oko 1951., ulje i papir na platnu, 181.6 x 134 cm.
Vlasništvo: *San Francisco Museum of Modern Art.*

Izvor: <https://www.rauschenbergfoundation.org/sites/default/files/styles/767x/public/51.018new.jpg?itok=4wsG-j6J>

Neimenovano (*Black Paintings*), ulje i novine na platnu, oko 1952., 188 x 72.4 cm

Izvor:

https://www.rauschenbergfoundation.org/sites/default/files/styles/767x/public/2024-04/52.004_00.jpg?itok=3nMw1vE7

3. Širenje karijere

Do ljeta 1954. Rauschenberg je napravio prvi, potpuno realiziran *Combine*, eliminirajući sve razlike između slikarstva i skulpture. Proširujući već postavljen koncept Marcela Duchampa, Rauschenberg je dao novi značaj običnim predmetima kao što su “*patchwork*” poplun ili automobilska guma kombiniranjem nepovezanih predmeta i njihovim uključivanjem u kontekst umjetnosti. Kada je Rauschenberg prvi puta izložio *Red Paintings* i *Combines* u New Yorku u prosincu 1954., kritičari su bili zbunjeni njegovim radovima jer su doveli u pitanje postojeću definiciju umjetnosti.

Rauschenbergova reputacija kao vodećeg umjetnika svoje generacije uspostavljena je nakon njegove prve samostalne izložbe 1963. u Židovskom muzeju u New Yorku i njegove dodjele Međunarodne velike nagrade za slikarstvo sljedeće godine na Venecijanskom bijenalu.

3.1. *Combines* (1954-64)

Svoje revolucionarne *Combines* Rauschenberg je sastavljao pomoću materijala pronađenih na ulicama New Yorka kako bi stvorio umjetnička djela koja su rušila barijere između slikarstva i kiparstva. Praktično eliminirajući sve razlike između ovih umjetničkih kategorija, *Combines* ili vise na zidu ili su samostojeće. Ovim serijalom Rauschenberg je dao novi značaj običnim predmetima stavljajući ih u kontekst umjetnosti.

Rauschenbergova upotreba komercijalnog sredstva reprodukcije i njegova usredotočenost na medijske subjekte u ovom serijalu naveli su umjetničke kritičare da ga identificiraju s pop art pokretom koji se nedavno pojavio na njujorškoj umjetničkoj sceni 1962. U usporedbi s često hladno izvedenim slikama pop umjetnika, Rauschenbergova djela su naglašeno gestualna i ručno izrađena. Slike na sitotisku imaju izražajnu kvalitetu koja proizlazi iz njihovo ručno oslikanih područja, preklapanja fotografskih slika poput kolaža te namjernih nepravilnosti, koje je umjetnik ostavio da ostanu neispravljene tijekom izlaganja.

Nekoliko je djela iz ovog serijala vrijedno spomena.

3.1.1. Monogram (1955-1959)

Ovo djelo prikazuje prepariranu angora kozu koja se nalazi u sredini gume i stoji na podlozi koja uključuje kolaž i apstraktne slike. Ovo je jedno od njegovih najslavnijih djela koje utjelovljuje njegov pristup kombiniranju različitih elemenata u jedno umjetničko djelo.

Monogram, 1955-59., 106.7 x 160.7 x 163.8 cm. Vlasništvo: Moderna Museet, Stockholm.

Izvor:

https://www.rauschenbergfoundation.org/sites/default/files/styles/767x/public/2024-05/59.024_00.jpg?itok=7B4-4bAB

3.1.2. Canyon (1959)

Uključuje prepariranog ćelavog orla, jastuk obješen na užu i niz drugih predmeta pričvršćenih za naslikano platno. Ovo je djelo postalo središte pravnih prijepora zbog uključivanja orla, koji je bio zaštićen američkim zakonom, što je onemogućilo prodaju djela.

Canyon, 1959., 207.6 x 177.8 x 61 cm. Vlasništvo: Muzej moderne umjetnosti, New York.

Izvor:

https://www.rauschenbergfoundation.org/sites/default/files/styles/767x/public/2024-05/59.008_00.jpg?itok=3I45CSs0

3.1.3. *Bed* (1955)

Ovo djelo pretvara poplun i jastuk u uspravno platno, poprskano bojom u stilu koji podsjeća na apstraktni ekspresionizam.

Bed, 1955., 191.1 x 80 x 20.3 cm. Vlasništvo: Muzej moderne umjetnosti, New York.

Izvor:

https://www.rauschenbergfoundation.org/sites/default/files/styles/767x/public/2024-04/55.004_00.jpg?itok=H4GLJIYr

4. Radovi na papiru i fotografiji, 1952-2008

Radovi na papiru i fotografiji čine neke od Rauschenbergovih najznačajnijih ranih radova: niz kolaža izrađenih na talijanskim daskama za košulje (oko 1952.), fotografije snimljene u Europi i Sjevernoj Africi tijekom putovanja s umjetnikom Cy Twombijem 1952.-53., razne vrste monoprintova, uključujući nacрте koje je napravio sa svojom tadašnjom suprugom Susan Weil (oko 1950.) i otisak automobilske gume koji je napravio s Johnom Cageom 1953.

Reprodukcije iz novina i časopisa ugrađene su u njegove crteže i grafike dok je usavršavao tehnike prijenosa otapala i litografije. Do 1962. Rauschenberg je istraživao tehniku prijenosa na svojim grafikama. Prvu litografiju napravio je u *Universal Limited Art Editions* (ULAE) u West Islipu, New York, a 1963. osvojio je veliku nagradu na prestižnoj Međunarodnoj izložbi grafike u Ljubljani. Grafička proizvodnja postala je središnja u Rauschenbergovoj umjetničkoj praksi zbog reproduktivnosti inherentne mediju i širokog raspona učinaka koje mu je omogućila da postigne.

Rauschenbergovo rano zanimanje za fotografiju započelo je 1979. njegovom prvom suradnjom s *Trisha Brown Dance Company*. Njegova scenografija za *Glacial Decoy* (1979.) sastojala se od projekcija vlastitih crno-bijelih fotografija. Uslijedilo je nekoliko fotografskih projekata, uključujući *In + Out of City Limits* (1979-81) i *Photem* serijal (1981/1991) koje obje otkrivaju Rauschenbergovu sklonost uobičajenim temama poput ulica New Yorka. Fotografijom se bavio sve dok više nije mogao držati fotoaparat nakon što je doživio moždani udar 2002. godine.

Rome Flea Market (V), 1952., želatinski srebrni print, 38.1 x 38.1 cm.

Izvor: https://www.rauschenbergfoundation.org/sites/default/files/styles/767x/public/2024-05/52.P011_00.jpg?itok=RGrUnev7

Rauschenberg na ULAE, rad na fotoosjetljivom litografskom kamenu, West Islip, NY, SAD, kolovoz 1969. Fotografija: Hans Namuth. Vlasništvo: *Robert Rauschenberg Foundation Archives*, New York.

Izvor: https://www.rauschenbergfoundation.org/sites/default/files/styles/767x/public/2021-08/P1294_00.jpg?itok=O1sPTPbM

Photem serijal 1 #2, 1981., želatinski srebrni print montiran na aluminiju, 139.1 x 118.1 cm. Vlasništvo: *Robert Rauschenberg Foundation*.

Izvor: https://www.rauschenbergfoundation.org/sites/default/files/styles/767x/public/2023-12/81.011_00.jpg?itok=zuPA601z

5. Umjetnost i tehnologija, 1959-98

Među pothvatima koji su Rauschenberga izveli izvan granica njegove studije bili su njegovi eksperimentalni radovi u umjetnosti i tehnologiji. Njegov interes za uvođenjem

tehnologije u svoju umjetnost već je bio vidljiv u nekim od ranijih *Combines* koji su integrirali uređaje poput radija, ventilatora, električnih svjetala i satova.

1960. Rauschenberg je započeo suradnju sa znanstvenikom Bell Laboratoriesa, Billyjem Klüverom. U suradnji s Klüverom, Rauschenberg je realizirao neka od svojih najambicioznijih tehnoloških djela koja uključuju i zvučnu skulpturalnu okolinu *Oracle* (1962-65) kao i *Soundings* (1968), monumentalnu svjetlosnu instalaciju koja reagira na ambijentalni zvuk.

1966. Rauschenberg i Klüver, zajedno s umjetnikom Robertom Whitmanom i inženjerom Fredom Waldhauerom, osnovali su *Experiments in Art and Technology* (E.A.T.), organizaciju koja je nastojala učiniti tehnologiju dostupnom umjetnicima dogovarajući suradnju s inženjerima.

Dok je Rauschenbergova preokupacija umjetnošću koja se temelji na tehnologiji dosegla vrhunac tijekom 1960-ih, među njegovim kasnijim radovima temeljenim na tehnologiji bila je serija *Eco-Echo* (1993.) Napravljena nakon sudjelovanja na *Earth Summitu* u Rio de Janeiru 1992., vjetrenjače aktivirane solarnom energijom upućivale su na umjetnikovu zabrinutost za okoliš i njegov interes za ekološki odgovorne izvore energije.

Oracle, 1962-65, petodijelni sklop od metala s pet skrivenih radija, ventilacijski kanal, automobilska vrata na stolu pisaćeg stroja sa zdrobljenim metalom, ventilacijski kanal u kadi za pranje i vodu sa žičanom košarom, konstruirana upravljačka jedinica za stubište u kojoj se nalaze baterije i elektroničke komponente, drveni prozorski okvir s ventilacijskim kanalom, sve na kotačima. Vlasništvo: *Musée National d'Art Moderne, Centre Georges Pompidou, Paris*

Izvor: https://www.rauschenbergfoundation.org/sites/default/files/styles/767x/public/2024-03/65.005_00.jpg?itok=8bsO-p35

Soundings, 1968., zrcalni pleksiglas i tinta za sitotisak na pleksiglasu sa skrivenim električnim svjetlima i elektroničkim komponentama, 243.8 x 1097.3 x 137.2 cm. Vlasništvo: Muzej Ludwig, Cologne.

Izvor: https://www.rauschenbergfoundation.org/sites/default/files/styles/767x/public/2024-03/68.001_00.jpg?itok=dcBsY1Mi

6. Izvedbe, koreografija i scenografija, 1952-2007

Tijekom svoje karijere, Rauschenberg nije samo dizajnirao scenografiju, kostime i rasvjetu, već je također izvodio i koreografirao vlastita djela. Kod Rauschenbergova rada granice su bile namjerno zamagljene između njegova izvedbenog rada i rada u drugim medijima. Na primjer samostojeći *Combine, Minutiae* (1954.) stvoren je kao pozornica za nastup Mercea Cunighama, dok je drugi *Combine, First Time Painting* (1961.) Rauschenberg napravio dok je bio na pozornici američkog veleposlanstva u Parizu. Dok je bio na turneji s Cunninghamom, stvarao je scenografiju spontano koristeći pronađene predmete i zvukove, dok je istovremeno razvijao koncept “živog dekora”, odnosno scenografiju generiranu ljudskom aktivnošću.

Rauschenberg je smatrao da je suradnja – bilo s umjetnicima koji rade u širokom rasponu medija i iz cijelog svijeta ili s inženjerima u razvoju djela koja kombiniraju umjetnost i tehnologiju – produktivno sredstvo za pomicanje granica konvencionalnog stvaranja umjetnosti.

Minituae, 1954., ulje, papir, tkanina, novinski papir, drvo, metal i plastika s ogledalom na pletenoj žici na strukturi drva, 214.6 x 205.7 x 77.5 cm. Privatna kolekcija.

Izvor: https://www.rauschenbergfoundation.org/sites/default/files/styles/767x/public/2024-05/54.004_00.jpg?itok=SGMhm8dX

First Time Painting, 1961., ulje, papir, tkanina, platno za jedra, plastična kapica auspuha, budilica, lim, ljepljiva traka, metalne opruge, žica i konac na platnu, 194.9 x 130.2 x 22.5 cm.
Vlasništvo: Gradski muzej Berlin, Nacionalna galerija

Izvor: https://www.rauschenbergfoundation.org/sites/default/files/styles/767x/public/2024-04/61.005_00.jpg?itok=IXYmC3rJ

7. Središnja karijera, 1970-1980

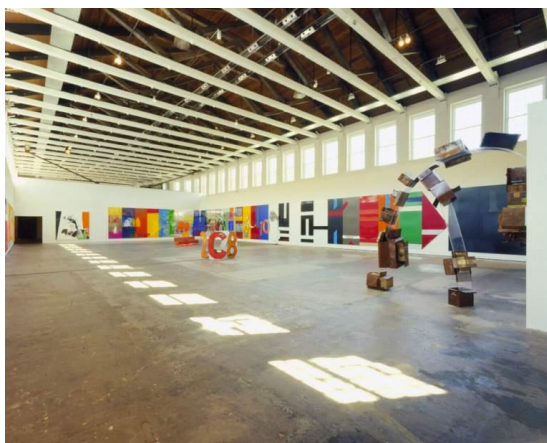
Povlačeći se od urbanih slika, počeo je favorizirati apstraktniji idiom i korištenje prirodnih vlakana, poput tkanine i papira. *The Cardboards* (1971-71) i *The Venetians* (1972-73) otkrivaju njegovu fascinaciju svojstvenom bojom, teksturom i poviješću pronađenih

materijala. Suradnje u tvornicama papira u Francuskoj i Indiji rezultirale su radovima u kojima je papirna masa uzdignuta u oblik umjetnosti.

Tijekom 1980-ih Rauschenberg je poduzeo dva dugoročna projekta. Prvi *The ¼ Mile* ili *2 Furlong Piece*, započet je 1981., a dovršen 1998. Ovo višedijelno djelo sastoji se od 191 komponente i proteže se više od četvrt milje. Retrospektivnog karaktera, ova kompozicija prepuna je referenci na njegov život i umjetnost.

Drugi projekt – *Rauschenberg Overseas Culture Interchange* (ROCI) - bio je izraz Rauschenbergova uvjerenja u moć umjetnosti i umjetničke suradnje da dovedu do društvenih promjena na međunarodnoj razini. Putujući svijetom za ROCI, Rauschenbergovo istraživanje različitih kultura i lokalnih umjetničkih praksi dovelo je do iznimno raznolikog opusa radova.

Tijekom sljedećeg desetljeća, Rauschenberg je istraživao upotrebu metala kao podloge za boju, tamnjenje i sitotiske u nekoliko kasnijih serijala kao što su *Urban Bourbons* (1988-96) i *Night Shades* (1991). *The Gluts* (1986) se izrađuju od metalnih predmeta, uključujući znakove benzinskih postaja i automobilske dijelove, koji često maskiraju izvorne identitete kada se transformiraju u zidne i samostojeće skulpture.

The ¼ Mile ili *2 Furlong Piece* (1981-98), North Adams Massachusetts.

Izvor: https://www.rauschenbergfoundation.org/sites/default/files/styles/767x/public/Photo1121_cc.jpg?itok=vr8wmaGV

Greek Toy Glut, 1987., metal. Vlasništvo: *Robert Rauschenberg Foundation*.

Izvor: https://www.rauschenbergfoundation.org/sites/default/files/styles/767x/public/2024-05/87.041_00.jpg?itok=gH0S94vB

8. Kasna karijera, 1992-2008

U svom kasnom radu, Rauschenberg je nastavio pristupati svojoj umjetnosti s duhom invencije i potragom za novim materijalom i novom tehnologijom koja je bila karakteristična za njegov rad tijekom cijele karijere. Počevši od 1992., Rauschenberg je koristio Iris printer za izradu digitalnih printova fotografija u boji. Upravo je ta tehnologija omogućila slike visoke razlučivosti i svjetleće nijanse u velikim radovima na papiru, *Waterworks* (1992-95) i *Anagrams* (1995-97).

Unatoč korištenju novih materijala i metoda, većina Rauschenbergovih kasnijih radova osvrće se na njegovu raniju umjetnost i autobiografske je prirode. S umjetnikovom retrospektivnom izložbom koju je 1997. organizirao Muzej Solomon R. Guggenheim u New Yorku, umjetnik je imao priliku sagledati cijeli opseg onoga što je u tom trenutku bilo pedeset godina karijere. Tijekom te iste godine, Rauschenberg je prvi put radio u staklu, stvarajući skulpture sa svojim ikoničnim temama: gume, jastuci, lopata i metla, a svaka je bila ukrašena srebrnom platformom. Njegov monumentalni *Mirthday Man* (1997.) iz serije *Anagram (A Pun)* napravljen u povodu njegova sedamdesetdrugog rođendana uključuje reprodukciju rendgenske snimke umjetnika u prirodnoj veličini, dok se slike u izdanoj seriji *Ruminations* (2000.) odnose na važne trenutke i figure u umjetnikovom ranom životu.

Nakon moždanog udara 2002. zbog kojeg mu je desna ruka bila djelomično paralizirana, nastavio je raditi lijevom rukom. Tijekom posljednjeg desetljeća nastavio je suradnju s izvođačima i grafičarima te svoju predanost humanitarnim ciljevima.

Mirthday Man (Anagram (A Pun)), 1997., Inkjet prijenos boje i pigmenta na polilaminat, 314 x 459.1 cm. Vlasništvo: *Faurschou Foundation*.

Izvor: https://www.rauschenbergfoundation.org/sites/default/files/styles/767x/public/2024-05/97.057_00.jpg?itok=6vlmd8yI

9. Zaključak

Doprinosi Roberta Rauschenberga svijetu umjetnosti su duboki i trajni. Tijekom svoje karijere dosljedno je pomicao granice umjetničkog izražavanja, izazivajući konvencionalne norme i redefinirajući što bi umjetnost mogla biti. Njegova inovativna upotreba materijala i tehnika, prikazana u njegovoj revolucionarnoj seriji *Combines*, demonstrirala je neustrašivu integraciju slikarstva, skulpture i svakodnevnih predmeta, učinkovito rušeći razlike između visoke i niske kulture.

Rauschenbergov rad karakterizirao je duboki osjećaj za uključivost i eksperimentiranje. Prihvatio je kaotično i svakodnevno, pretvarajući ih u sofisticirane komade koji potiču na razmišljanje i pozivaju gledatelje da preispitaju svoju percepciju svijeta oko sebe. Ovaj demokratski pristup stvaranju umjetnosti ne samo da je proširio opseg umjetničkih mogućnosti, već je učinio umjetnost pristupačnijom i bližom široj publici.

Rauschenbergovo naslijeđe također je obilježeno njegovim utjecajem na kasnije umjetničke pokrete, posebice na pop-art i neodadu. Njegova sposobnost spajanja svakodnevnog s umjetničkim otvorila je put kasnijim umjetnicima za istraživanje sličnih tema i tehnika. Duh eksperimentiranja i pomicanja granica koji je zastupao Rauschenberg nastavlja nadahnjivati suvremene umjetnike, osiguravajući da njegov utjecaj na svijet umjetnosti ostaje značajan.

Zaključno, život i djela Roberta Rauschenberga svjedočanstvo su njegovog inovativnog duha i predanosti širenju mogućnosti umjetnosti. Njegovo neustrašivo istraživanje novih materijala i metoda, u kombinaciji s njegovom uključivom umjetničkom filozofijom, izazvalo je i redefiniralo krajolik moderne i suvremene umjetnosti. Rauschenbergova ostavština traje kroz bezbrojne umjetnike koje je inspirirao i dubok utjecaj njegove vizije, koji i danas ima odjeka u svijetu umjetnosti. Njegov rad služi kao podsjetnik na moć kreativnosti da nadiđe granice i pronade ljepotu i smisao u svakodnevicu.

10. Popis literature

1. Robert Rauschenberg, MoMA, (<https://www.moma.org/artists/4823>) zadnje pristupljeno: 30.5.2024.
2. Robert Rauschenberg Foundation, (<https://www.rauschenbergfoundation.org/artist>) zadnje pristupljeno: 30.5.2024.
3. Krauss, R. (2009). In Memory of Robert Rauschenberg (1925-2008). *October*, 127, 155–157. <http://www.jstor.org/stable/40368557>, zadnje pristupljeno: 30.5.2024.
4. Gridley, R. (2008). Robert Rauschenberg: The Art of Collaboration and Excavation. *Yale University Art Gallery Bulletin*, 106–110. <http://www.jstor.org/stable/40514718>, zadnje pristupljeno: 30.5.2024.
5. Molesworth, H. (1993). Before Bed. *October*, 63, 69–82. <http://www.jstor.org/stable/778865>, zadnje pristupljeno: 30.5.2024.